

Burmistrz Orzysza
Zbigniew Włodkowski

Załącznik
do Uchwały Nr XXIV/176/20
Rady Miejskiej w Orzyszu
z dnia 30 czerwca 2020 r.

SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY ORZYSZ W LATACH 2018-2020

ORZYSZ, CZERWIEC 2020

SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY ORZYSZ W LATACH 2018-2020

I. Wstęp

Ochrona materialnego dziedzictwa kulturowego oraz opieka nad zabytkami w mieście i gminie Orzysz została zatwierdzona w 2018 roku mocą Uchwały Nr XLIX/358/18 Rady Miejskiej w Orzyszu z dnia 28 lutego 2018 roku w sprawie przyjęcia Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Orzysz na lata 2018-2021.

Celem opracowania Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Orzysz na lata 2018-2021 jest określenie zasadniczych kierunków działań inicjowanych przez władze gminy w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego występującego w jej granicach administracyjnych.

Niniejszy program jest drugim dokumentem tego rodzaju opracowanym dla gminy Orzysz. Postanowiono, że w programowanym okresie będą przede wszystkim kontynuowane działania podejmowane w czasie obowiązywania poprzedniego dokumentu. Celem ich jest przede wszystkim promocja gminy i jej dziedzictwa kulturowego, jak również edukacja dotycząca opieki nad zabytkami połączona z wydarzeniami o charakterze historycznym.

Niniejsze sprawozdanie obejmuje realizację zadań, dla wyznaczonych celów, zawartych w Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Orzysz na lata 2018-2021 w okresie od 21.04.2018 r. do 31.05.2020 r.

II. Podstawa prawna sporządzenie sprawozdania z realizacji Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Orzysz w latach 2018-2020.

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, z realizacji programu Burmistrz Orzysza sporządza co dwa lata sprawozdanie, które przedstawia Radzie Miejskiej w Orzyszu. Sprawozdanie o którym mowa będzie sporządzone w pierwszym kwartale po upływie dwóch lat od uchwalenia przez Radę Miejską niniejszego programu.

Sprawozdanie ma na celu analizę efektywności i określenie zasadności kierunków działań przyjętych w programie kontekście zmieniających się uwarunkowań prawnych, ekonomicznych i społecznych. Pomoże ocenić realizację działań oraz przyjęte rozwiązania formalno-finansowe i w efekcie sformułować wnioski na potrzeby kolejnego programu oraz innych gminnych dokumentów strategicznych na następne lata.

Sprawozdanie sporządzono na podstawie danych i informacji uzyskanych z następujących źródeł:

- Komórki organizacyjne Urzędu Miejskiego w Orzyszu:
 - Wydział Inwestycji, Gospodarki Komunalnej, Planowania i Ochrony Środowiska
 - Wydział Kultury, Promocji, Turystyki i Sportu

- Jednostki:
 - Muzeum Wojska, Wojskowości i Ziemi Orzyskiej w Orzyszu
 - Dom Kultury w Orzyszu
 - Zespół Szkolno-Przedszkolny w Orzyszu

III. Realizacja zadań zawartych w „Programie...”

Przy ocenie realizacji oraz efektów wprowadzenia programu opieki nad zabytkami gminy Orzysz na lata 2018-2021 przyjęto następujące kryteria oceny (**wskaźniki**):

Priorytet I. Zagwarantowanie ochrony zachowanych elementów zabytkowych układu urbanistyczno-przestrzennego:

W okresie sprawozdawczym tj. 2018-2020 roku uchwalone zostały dwa miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego uwzględniające zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miasta Orzysz przyjęty uchwałą Nr X/61/19 Rady Miejskiej w Orzyszu z dnia 29 maja 2019 r.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części gminy Orzysz w obrębie geodezyjnym Ogródek przyjęty uchwałą Nr VIII/53/19 Rady Miejskiej w Orzyszu z dnia 24 kwietnia 2019 r.

W przedmiotowych miejscowych planach wskazano obiekty wpisane do rejestru zabytków, oznaczono strefy ochrony konserwatorskiej układów przestrzennych oraz ustalono zasady i warunki zainwestowania w ich granicach; określono warunki ochrony dla zabytków ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami prowadzona jest ewidencja zabytków gminy Orzysz. Ewidencja zabytków prowadzona jest przez Burmistrza Orzysza w formie kart adresowych. Ewidencja obejmuje zabytki nieruchome historyczne oraz karty adresowe stanowisk archeologicznych. Dla zabytków tych na kartach adresowych podawane są następujące informacje: adres, rodzaj zabytku, chronologia oraz dokumentacja fotograficzna. Gminna Ewidencja Zabytków została przyjęta Zarządzeniem Burmistrza Orzysza w sprawie założenia Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Orzysz z 2016 roku.

W okresie sprawozdawczym tj. w 2019 r. Zarządzeniem Nr 24/04/2019 Burmistrza Orzysza z dnia 23.04.2019 r. wykreślono obiekt „*budynek mieszkalny, murowany, adres: Klusy 18*”) położony na działce oznaczonej nr geodezyjnym 372 - obręb Ogródek, gmina Orzysz.

Gminna Ewidencja Zabytków jest udostępniona na stronie www.bip.orzysz.pl oraz w siedzibie Urzędu Miejskiego.

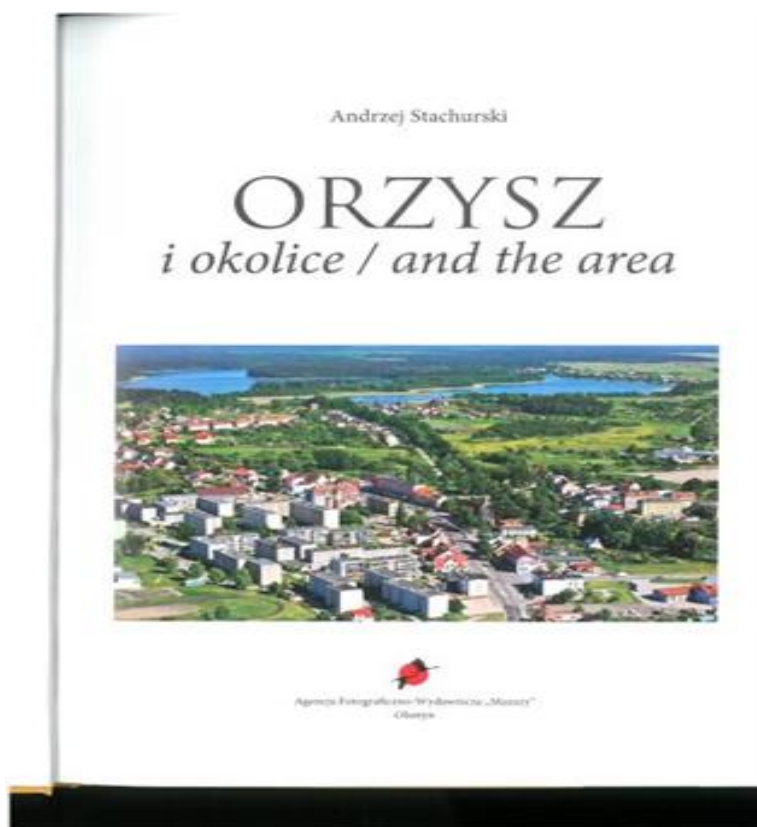
Priorytet II. Praktyczne wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla wykreowania produktu turystycznego

- *liczba obiektów zabytkowych oznakowanych tablicami informacyjnymi zawierającymi informacje dotyczące ich historii;*
- *liczba tras turystycznych i ciągów spacerowych o profilu historycznym, obejmujących obiekty zabytkowe na terenie gminy;*
- *liczba wydawnictw (broszur, folderów tras turystycznych i spacerowych, opisów szlaków tematycznych) dotyczących dziedzictwa kulturowego gminy;*

W 2019 roku w ramach realizacji operacji „Spacer ścieżkami orzyskiej historii”, dofinansowanej ze środków Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego, powstała ścieżka edukacyjna prowadząca spacerowiczów i rowerzystów drogami historii miasta Orzysza, pokazująca jego dzieje, opisująca zasoby przyrodnicze. W ramach realizacji tego przedsięwzięcia zostały ustawione tablice informujące o historii miejsc i obiektów (cmentarz wojenny, Kościół p.w. Matki Boskiej Szkaplerznej, Kościół p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Orzyszu, kościół ewangelicki). Został także wydany folder będący jednocześnie przewodnikiem po utworzonej ścieżce. Działalność Muzeum Wojska, Wojskowości i Ziemi Orzyskiej to również wydawnictwa opisujące dziedzictwo materialne i niematerialne. W serii wydawniczej *Krajobraz kulturowy Ziemi Orzyskiej* ukazały się dotychczas trzy tomy prezentujące spuściznę kulturową w różnych ujęciach - tom pierwszy - *Cmentarze i pomniki I-wojenne*, tom II - *Dziedzictwo archeologiczne*, tom III - *Arys-pamiętam takie miasto* (wspomnienia byłych mieszkańców) - opisujący sferę niematerialną.

W 2020 roku Gmina Orzysz wydała monografię naszej Ziemi Orzyskiej. W książce zawarty jest opis wszystkich najcenniejszych wartości, jakie posiada nasza Gmina. Bardzo szczegółowo opisana jest historia powstania i rozwoju dziejowego Orzysza.

- *liczba inicjatyw zrealizowanych przez środowiska lokalne (nieformalne oraz organizacje pozarządowe) mających na celu promowanie dziedzictwa kulturowego gminy, wsparte organizacyjnie lub finansowo przez gminę.*

W okresie sprawozdawczym do Gminy Orzysz wpływały inicjatywy środowisk lokalnych takie jak:

- w 2019 roku mieszkańcy Sołectwa Góra wystąpili z wnioskiem o wyrażenie zgody na uporządkowanie cmentarza ewangelickiego w m. Góra.
- w 2018 roku wspólnie z mieszkańcami podjęto inicjatywę dotyczącą przeprowadzenia prac porządkowych na cmentarzu wiejskim w miejscowości Szwejkówko.

Dom Kultury w Orzyszu w okresie sprawozdawczym zrealizował takie inicjatywy jak:

- produkcja filmu promującego „Legendy Orzysza” zrealizowany w ramach programu Interreg 2014-2020 „Do it with joy”.
- cykl spotkań autorskich z pisarzami zajmującymi się literaturą poświęconą dziedzictwu kulturowemu Warmii i Mazur: Wojciech Kujawski – „Puszcza Piska”, Waldemar Mierzwa – „Dzieje Mazur”, Jan Steć – „Kryptonim Statuja”.
- przeprowadzono XV Przegląd Folklorystyczny promujący dziedzictwo kulturowe regionu płn-wsch Polski.
- nagrano płyty Cd z utworami Zespołu Śpiewaczego „Orzyszanek” i grupy młodzieży działającej przy studio nagrań REC orzyskiego Domu Kultury - programu Interreg 2014-2020 „Do it with joy”.

Priorytet III. Popularyzacja i edukacja w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym

- *liczba przeprowadzonych działań (szkoleń, spotkań) z mieszkańcami gminy oraz liczba uczestników tych działań, dotyczących zasad prawidłowo przeprowadzanych rewitalizacji i remontów obiektów zabytkowych;*
- *liczba działań podjętych przez placówki oświatowe prowadzone przez gminę, mających na celu propagowanie wśród dzieci i młodzieży wiedzy oraz poszanowania dla dziedzictwa kulturowego;*
- *liczba osób uczestniczących w działaniach (prowadzonych przez gminne placówki oświatowe) mających na celu propagowanie wśród dzieci i młodzieży wiedzy oraz poszanowania dla dziedzictwa kulturowego gminy.*

Grupa nieformalna Orzyszaczy zainicjowała w ZSP w Orzyszu projekt „Ramię w ramię” dofinansowany ze środków programu Działaj Lokalnie, realizowanego przez Akademię Rozwoju Filantropii w Polsce. Projekt trwał od 15.06.2019 do 15.11.2019. Projekt zakładał aktywizację wojskowej społeczności na rzecz lokalnej społeczności i wspólnego dobra, przy jednoczesnym poznaniu historii jednostki wojskowej i historii NATO w rocznicę przystąpienia do tego paktu, przy jednoczesnym poszanowaniu historii i tradycji jednostki i wojska. W ramach realizacji chętni uczniowie, mieszkańcy Orzysza, wzięli udział w obchodach 25-lecia utworzenia jednostki na terenie Orzysza i Giżycka. Przedszkolaki i uczniowie odbyli wycieczki na teren jednostki 15 Brygady. Dzięki wspólnemu działaniu odbyła się wieczornica w rocznicę 17 września, przygotowana przez żołnierzy, seniorów i młodzież z Orzysza, a zaprezentowana w Muzeum. 11 listopada przedszkolaki zaprosiły żołnierzy, jak również mieszkańców Orzysza, rodziców na montaż słowno-muzyczny poświęcony właśnie tej rocznicy. Odbyły się też cykliczne "Lekcje historii i wojskowości", przygotowane i poprowadzone przez żołnierzy jednostki.

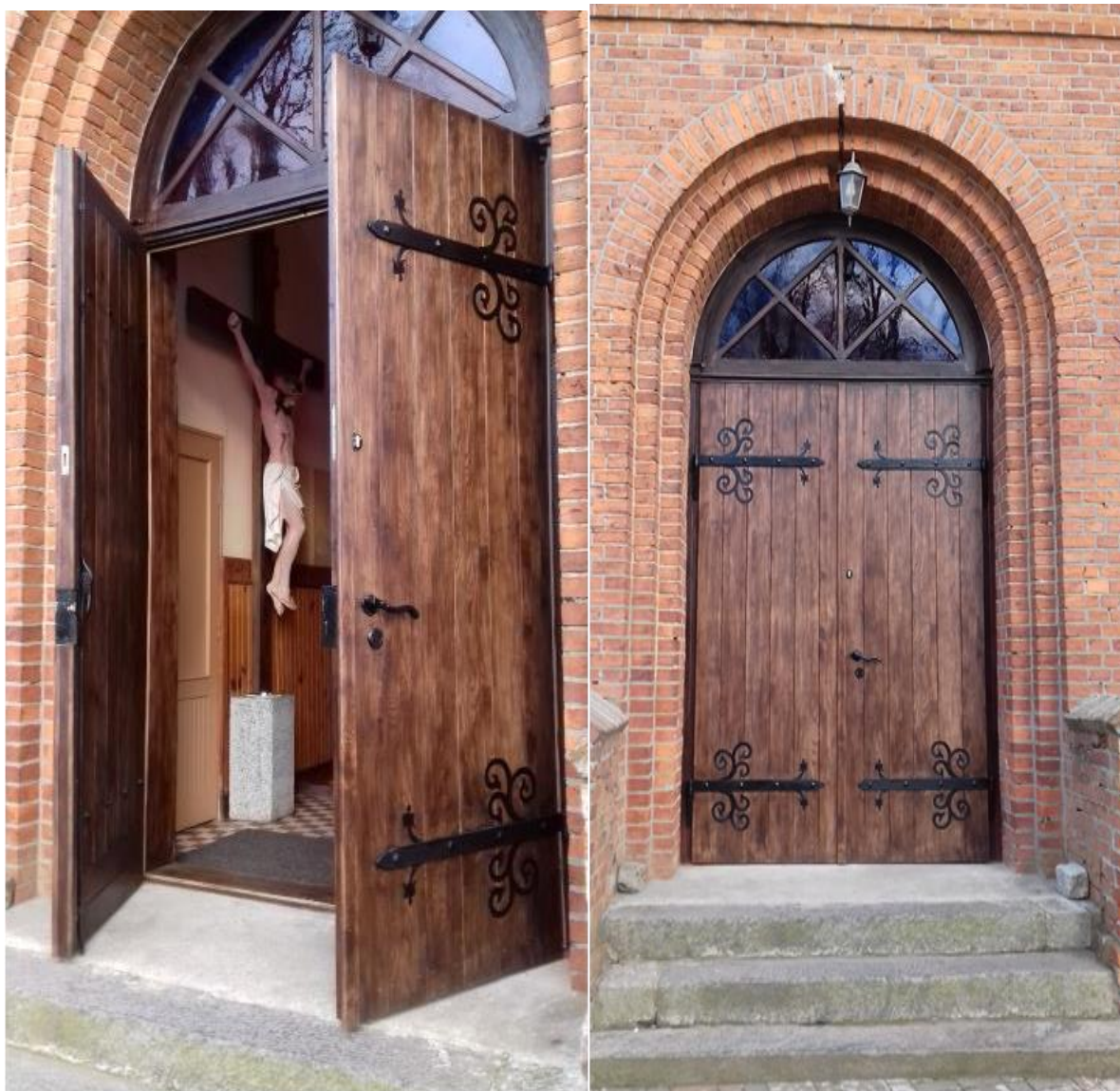
Uczniowie i przedszkolaki wzięli udział w konkursie plastycznym "Wojsko oczyma dziecka", a starsi uczniowie opracowali gry planszowe poświęcone historii NATO i historii 15 Brygady w roku ich jubileuszu. W ramach realizacji projektu Sala Tradycji 15 Giżyckiej Brygady Zmechanizowanej wzbogaciła się też o nowe eksponaty, które zgromadzono dzięki wspólnym staraniom.

Projekt został skierowany do ok. 460 odbiorców. Wzięło w nim udział ok. 25 wolontariuszy.

Priorytet IV. Stworzenie gminnego systemu ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez zapewnienie warunków organizacyjnych i finansowych umożliwiających sprawowanie skutecznej opieki nad substancją zabytkową oraz właściwe utrzymanie i zagospodarowanie obiektów zabytkowych:

W okresie sprawozdawczym 2018 roku została przyznana dotacja w kwocie 15 000,00 zł z budżetu Gminy Orzysz na prace konserwatorskie przy zabytku – kościół parafialny p.w. Matki Bożej Wspomożenia Wiernych, położonym w Klusach, 12-250 Orzysz, a wpisanym do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Olsztynie nr KL.WKZ 534/761/D/89 z dnia 15.12.1989 r. Dotacja została udzielona na dofinansowanie nakładów koniecznych na prace konserwatorskie drzwi wejściowych do kościoła p.w. Matki Bożej Wspomożenia Wiernych w Klusach, gmina Orzysz.

Zdjęcia wykonane w listopadzie 2018 r. – po remoncie

Gmina Orzysz pozyskuje również środki zewnętrzne na prowadzenie prac remontowych przy własnych obiektach zabytkowych jak i położonych na terenie Nadleśnictw.

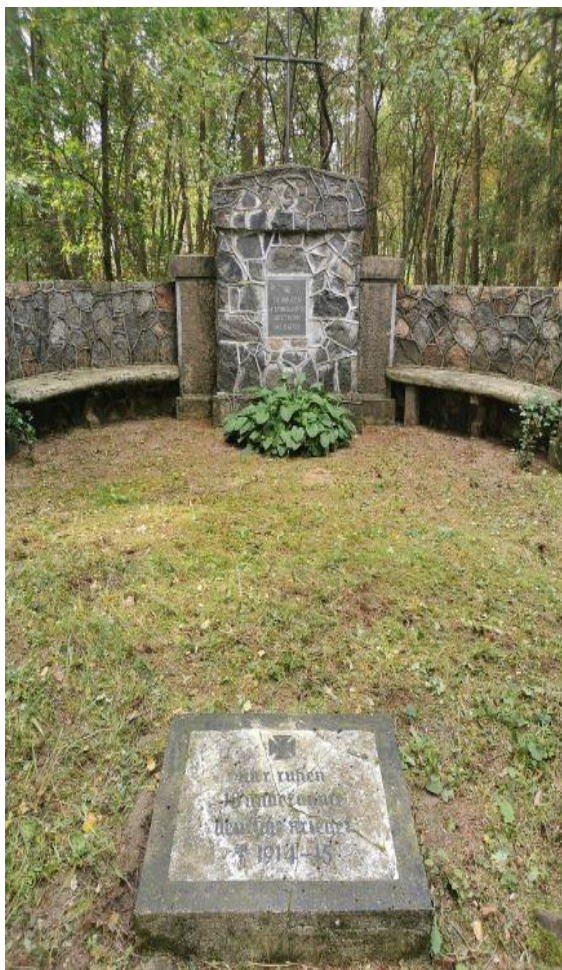
W okresie sprawozdawczym 2018-2020 r. pozyskano kwotę 28 500,00 zł od Wojewody Warmińsko-Mazurskiego w ramach utrzymania grobów i cmentarzy wojennych.

Wykaz obiektów objętych pracami 2018 rok, 2019 rok, 2020 rok.

Miejscowość	Rodzaj obiektu (cmentarz, kwatera, mogiła,	Okres historyczny (I, II wojna światowa, inny)	Powierz- chnia w m ²	Przynależność narodowościowa osób pochowanych
Orzysz, ul. Wyzwolenia	Cmentarz wojenny kwatery i mogiły z I i II wojny światowej	I i II Wojna Światowa	5 100,00	Żołnierze I i II Wojny Światowej Niemieccy, Rosyjscy, 1 Żołnierz Angielski
Drozdowo	Cmentarz wojenny kwatery i mogiły z I i II wojny światowej	I i II Wojna Światowa	200,00	
Cierpięty	Cmentarz wojenny kwatery i mogiły z I i II wojny światowej	I i II Wojna Światowa	200,00	
Osiki	Cmentarz wojenny kwatery i mogiły z I i II wojny światowej	I i II Wojna Światowa	2 600,00	
Rostki	mogiła	I i II Wojna Światowa	0,002	1 lub 2 Żołnierzy Rosyjskich
Dąbrówka, Nowa Wieś, Cierpięty wieś, Pianki, Góra, Rząśniki., Czarne, Grądy, Orzysz – ul. 1 Maja, Nowe Guty	mogiły lub kwatery wojenne	I Wojna Światowa	12 420,00	Żołnierze I Wojny Światowej

Na cmentarzach wykonano bieżące prace porządkowo – pielęgnacyjne terenu cmentarzy, kwater i mogił. Uporządkowano tereny cmentarzy wojennych z dzikich zakrzaczeń, suchej i zielonej roślinności, pozostałości chwastów, usunięto połamane gałęzie drzew. Prace bieżące polegały na utrzymaniu z wykaszaniem i drobnymi naprawami.

Cmentarz Cierzpięty

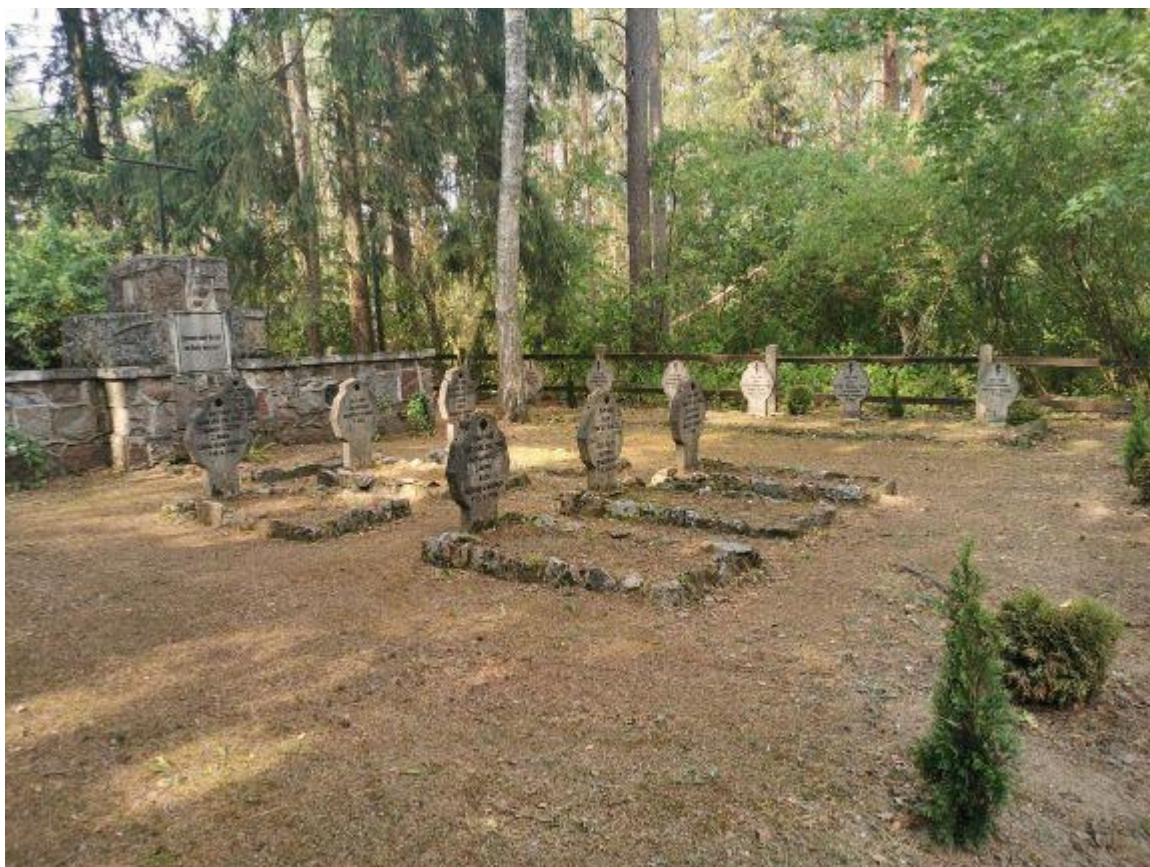
Cmentarz Cierzpięty

Cmentarz przy ul. Wyzwolenia w Orzyszu

Cmentarz Dąbrówka

Cmentarz Drozdowo

Cmentarz Osiki

Cmentarz Pianki

Podsumowanie:

Zadania dla poszczególnych celów określone w Programie były konsekwentnie realizowane, a struktura krajobrazu kulturowego została utrzymana i chroniona zapisami planów miejscowych. Sporządzona Gminna Ewidencja Zabytków jest udostępniona na stronie: www.bip.orzysz.pl oraz w siedzibie Urzędu Miejskiego i jest na bieżąco aktualizowana. Prowadzony jest ciągły monitoring stanu zachowania zabytków w zasobach komunalnych. Przyznawane są dotacje na prace przy zabytkach wg określonych zasad. Dziedzictwo kulturowe jest promowane poprzez działania aktywizujące społeczeństwo. Tworzone są nowe atrakcje turystyczne związane z zabytkami. Wydawane są publikacje zawierające informacje o zabytkach Gminy Orzysz.

Gmina Orzysz dba również o odtworzenie miejsc zabytkowych na terenie naszej Gminy. W 2020 roku Gmina Orzysz zamierza podjąć działania mające na celu ratowanie oraz odtworzenie cmentarza wojennego z czasów I wojny światowej w miejscowości Cierzpięty wpisanego do Gminnej Ewidencji Zabytków.

Ważną rolę pełni Muzeum Wojska, Wojskowości i Ziemi Orzyskiej w Orzyszu które powstało 10 listopada 2015r. Jego celem jest upowszechnianie i pielęgnowanie historii naszego mazurskiego miasteczka, leżącego nieopodal wielkiego poligonu wojskowego. Muzeum mieszczące się w kamienicy z początku XX w. prezentuje ciekawą, często burzliwą historię Ziemi Orzyskiej, pozwala poznać bieg wydarzeń mających miejsce w Orzyszu i okolicach, zaznajamia zwiedzających z rozwojem garnizonu wojskowego.

Utworzenie Muzeum i coroczna propozycja programowa tej placówki jest odpowiedzią na zainteresowanie turystów tematyką wojskową i historyczną. Muzeum gromadzi, przechowuje, zabezpiecza i udostępnia muzealia, materiały dokumentacyjne i archiwalne oraz książki, rękopisy, druki, zdjęcia i inne obiekty związane z historią Orzysza, wojska i wojskowości. Prowadzi działalność naukowo badawczą i popularyzatorską w zakresie objętym swoją działalnością, użycza i przyjmuje w depozyt dobra kultury zgodnie z obowiązującymi przepisami, udostępnia zbiory i materiały dokumentacyjne, opracowuje i organizuje ekspozycje stałe oraz wystawy czasowe, opracowuje, publikuje i rozpowszechnia wydawnictwa naukowe i popularnonaukowe z zakresu swojej działalności.

Gmina Orzysz konsekwentnie w miarę swoich możliwości finansowych realizuje postanowienia uchwalonego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Orzysz na lata 2018-2021.